ভগৎ সিং

বনাম

পঞ্জাব ৰাজ্য

(পি.বি. গজেন্দ্ৰগদকৰ, কে.এন. ৱানচু, এম. হিদায়াতুল্লা, কে.চি. দাসগুপ্তা, আৰু জে.চি. শ্বাহ, ন্যা.)

চৰকাৰী কৰ্মচাৰী - বৰ্খাস্ত - আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদবীৰ সদস্য - অপৰাধ সংঘটিত কৰা আৰক্ষী বিষয়া - বিভাগীয় তদন্ত আৰু চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত - বৈধতা - নতুন কাৰণ দৰ্শোৱা জাননী অবিহনে সেৱাৰ পৰা বৰ্খাস্ত - বৈধতা - আৰক্ষী অধিনিয়ম, ১৮৬১ (১৮৬১ চনৰ V), উপ-ধাৰা ২৯, ৩৫ - ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়ম, ১৯৩৫ (২৫ আৰু ২৬ জিঅ'. ৫, অধ্যায় ৪২), উপ-ধাৰা ২৪০(৩), ২৪৩।

পঞ্জাৱ আৰক্ষীত কৰ্মৰত আপীলকাৰীয়ে আৰক্ষী বিবাচক হিচাপে কাম কৰি থকাৰ সময়তে কিছুমান চিঠি অবৈধভাৱে জব্দ কৰি ৰখাৰ লগতে পিছলৈ সেইবোৰৰ প্ৰতিৰূপ আৰু আলোকচিত্ৰ ব্লেকমেইল (ভয় দেখুৱাই কিবা আদায় কৰা)-ৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বুলি ধৰা পৰে। ফলস্বৰূপে ১৯৪৪ চনৰ ১৪ জানুৱাৰীত তেওঁক মুখ্য কনিষ্টবলৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ পদলৈ ঘূৰাই অনা হয়। ইয়াৰ পিছত আৰক্ষী অধীক্ষকে তেওঁৰ বিৰুদ্ধে তদন্ত আৰম্ভ কৰে আৰু অৱশেষত ১৯৪৪ চনৰ ২৫ জানুৱাৰীত তেওঁক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰা হয়। উচ্চ কৰ্তৃপক্ষৰ ওচৰত তেওঁৰ প্ৰতিনিধিত্ব বিফল হোৱাৰ বাবে তেওঁ অন্য কথাৰ মাজতে এই ভিত্তিত চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ আদেশৰ বৈধতাক প্ৰত্যাহ্বান জনাই গোচৰ ৰুজু কৰে, (১) যে, ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়ম, ১৯৩৫-ৰ ধাৰা ২৪০(৩) অনুসৰণ কৰা হোৱা নাছিল, আৰু (২) যে, যিহেতু আপীলকাৰীয়ে অপৰাধমূলক অপৰাধ সংঘটিত কৰাৰ অভিযোগ উঠিছে সেয়েহে আৰক্ষী অধীক্ষকে আৰক্ষী অধিনিয়ম, ১৮৬১-ৰ উপ-ধাৰা ২৯ আৰু ৩৫-ৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখি এনে অভিযোগৰ সন্দৰ্ভত বিভাগীয় তদন্ত কৰিব নোৱাৰে।

সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছিল: (১) যে, ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়ম, ১৯৩৫-ৰ ধাৰা ২৪৩-য়ে, যি ভাৰতত আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদবীৰ সন্দৰ্ভত বিশেষ বিধান আছিল, সেই আইনখনৰ ধাৰা ২৪০(৩) আপীলকাৰীৰ ওপৰত কাৰ্যকৰী কৰাটো বৰ্জন কৰিছিল, সেয়েহে, তেওঁ আৰক্ষী নিয়মৰ অধীনত প্ৰদান কৰা সেৱাৰ চৰ্তসমূহৰ দ্বাৰা পৰিচালিত আছিল, আৰু ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ তত্ত্ব যিটো আপীলকাৰীক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ বহুদিনৰ পিছত ১৯৪৬ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত আৰক্ষী নিয়মাৱলীত অনা হৈছিল, সেয়া তেওঁৰ বাবে প্ৰযোজ্য নাছিল। সেই অনুসৰি তেওঁ ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ অধীনত দ্বিতীয়খন জাননীৰ অধিকাৰী নাছিল, যিয়ে তেওঁক তেওঁৰ সন্দৰ্ভত ল'বলৈ প্ৰস্তাৱিত ব্যৱস্থাৰ বিৰুদ্ধে কাৰণ দৰ্শাবলৈ যুক্তিসংগত সুযোগ দিছিল।

উত্তৰ-পশ্চিম সীমান্ত প্ৰদেশ বনাম সুৰজ নাৰায়ণ আনন্দ [১৯৪৮] এফ.চি.আৰ. ১০৩ আৰু ভাৰতৰ উচ্চ আয়ুক্ত আৰু পাকিস্তানৰ উচ্চ আয়ুক্ত বনাম আই.এম. লাল, [১৯৪৮] এফ.চি.আৰ. ৪৪, উল্লেখ কৰা হৈছে।

(২) যে, কনিষ্টবল পদবীৰ ওপৰৰ আৰক্ষী বিষয়াই কৰা অপৰাধৰ সৈতে জড়িত আৰক্ষী আইন, ১৮৬১-ৰ বিধানসমূহে এনে এক বিষয়ৰ সন্দৰ্ভত বিভাগীয় তদন্তত বাধা নিদিয়ে য'ত সেই আইনৰ অধীনত এনে বিষয়াৰ বিৰুদ্ধে গোচৰ চলোৱাটোও সম্ভৱ।

দেৱানী আপীল অধিকাৰ ক্ষেত্ৰ: ১৯৫৭ চনৰ দেৱানী আপীল নং ৩৪৯।

১৯৫১ চনৰ নিয়মীয়া দ্বিতীয় আপীল নং ৮৯১-ত পঞ্জাৱ উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ ১৯৫৪ চনৰ ২৯ নৱেম্বৰৰ ৰায় আৰু আজ্ঞপ্তিৰ পৰা বিশেষ অনুমতিৰ দ্বাৰা আপীল।

আপীলকাৰীৰ বাবে হৰদয়াল হাৰ্ডি আৰু এন.এন. কেছৱানী।

প্ৰতিবাদীৰ বাবে এন.এছ. বিন্দ্ৰা আৰু ডি. গুপ্তা।

১৯৬০ চনত ২১ জুলাইত আদালতৰ ৰায় প্ৰদান কৰে

ৱানচু ন্যা.- সেৱাৰ বিষয়ত পঞ্জাৱ উচ্চ ন্যায়ালয়ে দিয়া ৰায়ৰ বিৰুদ্ধে বিশেষ অনুমতিৰ জৰিয়তে এই আবেদন। বৰ্তমানৰ উদ্দেশ্যৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় চমু তথ্যসমূহ হ'ল যে আপীলকাৰীজনক ১৯৩১ চনত পঞ্জাৱ আৰক্ষীত পদ-কনিষ্টবল হিচাপে নিযুক্তি দিয়া হৈছিল আৰু ১৯৪৪ চনৰ ২৫ জানুৱাৰীত তেওঁক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰা হৈছিল। কিছু সময়ৰ আগতে তেওঁ সহকাৰী উপ-পৰিদৰ্শক হিচাপে কাম কৰি আছিল আৰু প্ৰকৃততে আৰক্ষী বিবাচক হিচাপে কাম কৰিছিল। তেওঁৰ বিৰুদ্ধে অভিযোগ আছিল যে তেওঁ আৰক্ষী বিবাচক হিচাপে কাম কৰি থকাৰ সময়ত কিছুমান চিঠি অবৈধভাৱে জব্দ কৰি ৰাখিছিল আৰু সেইবোৰৰ প্ৰতিৰূপ আৰু আলোকচিত্ৰ বনাইছিল আৰু পিছলৈ এই প্ৰতিৰূপ আৰু আলোকচিত্ৰবোৰ ব্লেকমেইলৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিছিল। ফলস্বৰূপে ১৯৪৪ চনৰ ১৪ জানুৱাৰীত তেওঁক মুখ্য কনিষ্টবলৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ পদলৈ ঘূৰাই অনা হয়। ইয়াৰ পিছত ১৯৪৪ চনৰ ২১ জানুৱাৰীত আৰক্ষী অধীক্ষকে তেওঁৰ বিৰুদ্ধে তদন্ত আৰম্ভ কৰে আৰু অৱশেষত তেওঁক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰা

হয়। তেওঁ আৰক্ষীৰ উপ-মহাপৰিদৰ্শকৰ ওচৰত আবেদন জনাইছিল, যিটো খাৰিজ কৰা হৈছিল। ইয়াৰ পিছত তেওঁ পুনৰীক্ষণত আৰক্ষী মহাপৰিদৰ্শকৰ ওচৰলৈ যায়, যিটো বিফল হয়। অৱশেষত তেওঁ পঞ্জাব চৰকাৰৰ ওচৰত কেইবাবাৰো প্ৰতিনিধিত্ব আৰু স্মাৰক প্ৰদান কৰিলে যদিও কোনো লাভ নহ'ল। ফলস্বৰূপে বৰ্তমানৰ মোকৰ্দ্দমাটো আপীলকাৰীয়ে **১৯৪৯** চনৰ ফেব্ৰুৱাৰী মাহত দাখিল কৰে। প্ৰথমে দাখিল কৰা বাদপত্ৰত আপীলকাৰীৰ সেৱাৰ সৈতে জড়িত তথ্যসমূহ বৰ্ণনা কৰাৰ পিছত কেৱল উল্লেখ কৰা হৈছিল যে আপীলকাৰীৰ বিৰুদ্ধে শত্ৰুতাৰ বাবে অসৎ আচৰণৰ অভিযোগ উত্থাপন কৰা হৈছে আৰু আৰক্ষী অধীক্ষকে কৰা বিভাগীয় তদন্ত স্বেচ্ছাচাৰী আছিল আৰু ইয়াৰ বাবে নিৰ্ধাৰিত আইন, নিয়ম আৰু বিধি অনুসৰি নাছিল। এই অস্পষ্ট সাধাৰণ অভিযোগৰ উপৰিও বাদপত্ৰত আপীলকাৰীয়ে উত্থাপন কৰা একমাত্ৰ নিৰ্দিষ্ট অভিযোগটো আছিল যে আৰক্ষী অধীক্ষকে তেওঁৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ প্ৰমাণ লিপিবদ্ধ নকৰাকৈ আৰু একেখিনি প্ৰমাণ দাখিল কৰাৰ সুযোগ নিদিয়াকৈ তেওঁক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰিছিল। পিছত আপীলকাৰীয়ে বাদপত্ৰখন সংশোধন কৰি আৰু এটা অভিযোগ যোগ কৰিলে, সেয়া হ'ল যে তেওঁক উপ-আৰক্ষী মহাপৰিদৰ্শকে নিযুক্তি দিছিল আৰু তেওঁক কেৱল তেওঁহে চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰিব পাৰিলেহেঁতেন, আৰক্ষী অধীক্ষকে নহয়।বিভাগীয় তদন্তৰ কথা ক'বলৈ গ'লে, তেওঁৰ প্ৰতিৰক্ষাৰ প্ৰমাণ নোলোৱা আৰু তেওঁক ইয়াক দাখিল কৰাৰ সুযোগ নিদিয়া বুলি ইতিমধ্যে উত্থাপিত অভিযোগৰ বাহিৰেও ইয়াত আৰু কিছুমান দোষ আঙুলিয়াই দিয়া হৈছিল। সেই অতিৰিক্ত দোষবোৰ আছিল (i) তেওঁক অধিবক্তা নিয়োগ কৰাৰ অনুমতি দিয়া হোৱা নাছিল, (ii) তেওঁক বিবাদী পক্ষৰ সাক্ষীসকলক প্ৰতি-পৰীক্ষা কৰাৰ সম্পূৰ্ণ সুযোগ দিয়া হোৱা নাছিল, আৰু (iii) তেওঁক তদন্তকাৰী বিষয়াই তেওঁৰ বিৰুদ্ধে উত্থাপিত অভিযোগৰ উত্তৰত ক'বলৈ তেওঁৰ হাতত কি আছে সেই কথা ক'বলৈ কোৱা নাছিল আৰু তেওঁৰ বিৰুদ্ধে কথিত অভিযোগনামা দাখিল কৰা পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰি লিখিত বিবৃতি দাখিল কৰাৰ অনুমতি দিয়া হোৱা নাছিল।

পঞ্জাব চৰকাৰৰ হৈ এই মোকৰ্দ্দমাৰ বিৰোধিতা কৰা হৈছিল আৰু অন্যান্য বিষয়ৰ লগতে তেওঁলোকৰ মূল কৈফিয়ৎ আছিল যে তদন্ত নিয়ম অনুসৰি হৈছিল আৰু স্বেচ্ছাচাৰী নাছিল। ইয়াৰ উপৰিও আপীলকাৰীক প্ৰতিৰক্ষাৰ প্ৰমাণ দিয়াৰ বা বিচাৰৰ সাক্ষীক প্ৰতি-পৰীক্ষা কৰাৰ বা অভিযোগৰ উত্তৰত নিজৰ বক্তব্য দিয়াৰ কোনো সুযোগ দিয়া হোৱা নাই বুলি কোৱাটো অস্বীকাৰ কৰা হৈছিল। স্বীকাৰ কৰা হৈছিল যে অধিবক্তা নিয়োগ কৰিবলৈ অনুমতি অস্বীকাৰ কৰা হৈছিল; কিন্তু অৱশেষত এইটো কোৱা হ'ল যে তদন্তটো সামগ্ৰিকভাৱে চালে ইয়াৰ পৰিচালনাত এনে কোনো দোষ নাই যাৰ বাবে ইয়াক বাতিল কৰিব পৰা যায় বা আদালতৰ হস্তক্ষেপৰ আহ্বান জনাবলগীয়া হয়।

বিচাৰ আদালতে সাধাৰণ প্ৰকৃতিৰ তিনিটা বিষয় গঠন কৰিছিল, সেয়া হ'ল –

১. বাদীজনক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্তকৰণ অৰ্থহীন, অবৈধ, অকাৰ্যকৰী আৰু অন্যায় নেকি আৰু ইয়াৰ প্ৰভাৱ কি?

২. দেৱানী আদালতৰ মোকৰ্দ্দমাটো গ্ৰহণ কৰাৰ অধিকাৰ আছে নে বা বিভাগীয় তদন্তৰ বৈধতাৰ প্ৰশ্নত সোমাব পাৰে নে?

৩. ঘোষণাৰ বাবে মোকৰ্দ্দমাটো নিহিত নেকি আৰু যোগ্য নেকি আৰু কিয়?

আপীলকাৰীয়ে উত্থাপন কৰা নিৰ্দিষ্ট কথাবোৰ যিয়েই নহওক কিয়, সেইবোৰক নিৰ্দিষ্ট বিষয়ৰ বিষয়বস্তু হিচাপে লোৱা হোৱা নাছিল সেয়া দুৰ্ভাগ্যজনক। যি নহওঁক, বিচাৰ আদালতে এই সিদ্ধান্তত উপনীত হয় যে আপীলকাৰীৰ গোচৰটো ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়ম, **১৯৩৫**-ৰ ধাৰা **২৪০(৩)**-ৰ দ্বাৰা পৰিচালিত; আৰু আৰক্ষী নিয়মাৱলীৰ দ্বাৰা এই সিদ্ধান্তত ইয়াক শক্তিশালী কৰা হৈছিল যিয়ে ইয়াৰ মতে ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ অন্তৰ্ভুক্ত থকাৰ দৰে একে সুৰক্ষা প্ৰদান কৰিছিল।

সেয়েহে ই ৰায় দিছিল যে যিহেতু ২৪০(৩) ধাৰা মানি চলা হোৱা নাছিল, সেয়েহে চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাটো অৰ্থহীন আৰু অবৈধ আছিল। দেৱানী আদালতৰ অধিকাৰক্ষেত্ৰৰ সৈতে জড়িত আন দুটা বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰত আপীলকাৰীৰ সপক্ষে সিদ্ধান্ত লোৱা হৈছিল।

পঞ্জাৱ চৰকাৰে জিলা ন্যায়াধীশৰ ওচৰত আবেদন জনাইছিল। জিলা ন্যায়াধীশে আপীলকাৰীৰ গোচৰত ২৪০(৩) ধাৰা প্ৰযোজ্যতাৰ ওপৰত বিচাৰ আদালতৰ সিদ্ধান্তৰ সৈতে সন্মতি প্ৰকাশ কৰে আৰু আগলৈ আৰক্ষী নিয়মাৱলীৰ সংশোধনীৰ কথা উল্লেখ কৰে য'ত চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত বা পদাৱনতিৰ আদেশ দিয়াৰ আগতে সেইটো বাধ্যতামূলক কৰা হৈছিল যে শাস্তি পাবলগীয়া বিষয়াজনক শাস্তি দিবলৈ ক্ষমতাপ্ৰাপ্ত বিষয়াৰ আগত হাজিৰ কৰা হ'ব আৰু তেওঁৰ বিৰুদ্ধে প্ৰমাণিত অভিযোগৰ বিষয়ে অৱগত কৰা হ'ব আৰু কিয় চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত বা পদাৱনতিৰ আদেশ জাৰি কৰিব নালাগে তাৰ কাৰণ দেখুৱাবলৈ আহ্বান কৰা হ'ব। জিলা ন্যায়াধীশগৰাকীয়ে সচেতন আছিল যে নিয়মাৱলীৰ এই সংশোধনী আপীলকাৰীক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ বহুদিনৰ পিছত ১৯৪৬ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত কৰা হৈছিল আৰু সেয়েহে আপীলকাৰীৰ গোচৰত প্ৰযোজ্য নহ'ব; কিন্তু তেওঁ এই যুক্তিক এই ভিত্তিত নাকচ কৰিছিল যে এই নিয়মটো কেৱল আইনৰ সংক্ৰান্তত ঘোষণামূলক আছিল আৰু কেৱল ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়মৰ ২৪৩ নং ধাৰাটোৰ বাবে উদ্ভৱ হ'ব পৰা অস্পষ্টতাহে আঁতৰ কৰিছিল। সেইকাৰণে তেওঁ আপীলটো খাৰিজ কৰিছিল।

ইয়াৰ পিছতে পঞ্জাৱ চৰকাৰে উচ্চ ন্যায়ালয়ত দ্বিতীয় আপীল দাখিল কৰে। উচ্চ ন্যায়ালয়ে ৰায় দিয়ে যে আপীলকাৰীৰ গোচৰত ২৪০(৩) ধাৰা প্ৰযোজ্য নহয় আৰু ২৪৩ ধাৰা হ'ল নিয়ন্ত্ৰণকাৰী ধাৰা। ফলস্বৰূপে উচ্চ ন্যায়ালয়ে আগলৈ ৰায় দিয়ে যে আপীলকাৰীজন ধাৰা ২৪০(৩)ৰ সুৰক্ষাৰ অধিকাৰী নহয় আৰু যিহেতু ইয়াত ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ তত্ত্বৰ পাতনি মেলা আৰক্ষী নিয়মাৱলীৰ সংশোধনীটো আপীলকাৰীক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ পিছত কৰা হৈছিল, তেওঁ তাৰ সুবিধা ল'ব নোৱাৰিলে। তদন্তৰ সন্দৰ্ভত উচ্চ ন্যায়ালয়ে ৰায় দিছিল যে তদন্তত সৰু সৰু পদ্ধতিগত দোষ থাকিলেও, সামগ্ৰিকভাৱে ই মূলত: প্ৰাকৃতিক ন্যায়ৰ নিয়ম আৰু নীতি অনুসৰি আছিল আৰু সেয়েহে ইয়াক অবৈধ বুলি ধৰিব নোৱাৰি। উচ্চ ন্যায়ালয়ে আঙুলিয়াই দিয়ে যে নিয়মাৱলীৰ কোনো গুৰুতৰ উলংঘা হোৱা নাই আৰু হাজিৰ হোৱা সাক্ষীসকলক আপীলকাৰীয়ে প্ৰতি-পৰীক্ষা কৰিছিল আৰু তেওঁকো ৪৮ ঘণ্টাৰ ভিতৰত নিজৰ পক্ষ দাখিল কৰিবলৈ আহ্বান জনোৱা হৈছিল। তেওঁ অৱশ্যে তেনে কৰিবলৈ বাছি লোৱা নাছিল আৰু পিছুৱাই দিয়াটো বিচাৰিছিল যিটো নাকচ কৰা হৈছিল আৰু তাৰ পিছত আৰক্ষী অধীক্ষকে তেওঁক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰিবলৈ আগবাঢ়িছিল।

আপীলকাৰীৰ বিদ্বান অধিবক্তাই উচ্চ ন্যায়ালয়ে গ্ৰহণ কৰা মতৰ শুদ্ধতাক প্ৰত্যাহ্বান জনাইছে আৰু তেওঁৰ হৈ আমাৰ সন্মুখত তিনিটা কথা আহ্বান কৰা হৈছে, সেয়া হ'ল, (১) ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়মৰ ২৪০(৩) ধাৰা নিম্ন পদবীৰ আৰক্ষী বিষয়াৰ ক্ষেত্ৰত প্ৰযোজ্য আৰু ২৪৩ নং ধাৰাত এনে কোনো কথা নাছিল যিয়ে এনে বিষয়াসকলৰ পৰা ২৪০(৩) ধাৰাৰ সুৰক্ষা কাঢ়ি লৈছিল; (২) কেৱল আৰক্ষী নিয়মাৱলী প্ৰযোজ্য হ'লেও সংশ্লিষ্ট নিয়মৰ এনে উলংঘা হৈছিল যে তদন্তৰ কাৰ্য্যবিধিৰ ক্ষতিসাধন হৈছিল; আৰু (৩) আৰক্ষী অধীক্ষকে বিভাগীয় তদন্ত অনুষ্ঠিত কৰিব নোৱাৰে যিহেতু ফৌজদাৰী অপৰাধ সংঘটিত হৈছে, আৰু এই সন্দৰ্ভত ১৮৬১ চনৰ আৰক্ষী অধিনিয়ম, নং V-ৰ উপ-ধাৰা ২৯ আৰু ৩৫-ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰা হৈছিল।

ৰি. (১)।

ভাৰত চৰকাৰ অধিনিয়মৰ ২৪৩ নং ধাৰা 'অসামৰিক সেৱা'ৰ সৈতে জড়িত দশম (X) খণ্ডৰ ১১ নং অধ্যায়ত উল্লেখ আছে। সেই অধ্যায়ৰ আৰম্ভণিতে ধাৰা ২৪০ আছে আৰু ইয়াৰ উপধাৰা (৩)-ত উল্লেখ আছে যে কোনো অসামৰিক সেৱাৰ সদস্য বা ভাৰতৰ কোনো অসামৰিক পদত অধিষ্ঠিত কোনো সদস্যক তেওঁৰ সন্দৰ্ভত প্ৰস্তাৱিত কাৰ্য্যৰ বিৰুদ্ধে কাৰণ দেখুৱাবলৈ যুক্তিসংগত সুযোগ নিদিয়ালৈকে চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত বা পদাৱনতি কৰা নহ'ব। যি নহওঁক ২৪৩ নং ধাৰা তলত দিয়া ধৰণৰ-

"এই অধ্যায়ৰ পূৰ্বৰ বিধানসমূহত যিকোনো কথা থাকিলেও ভাৰতৰ বিভিন্ন আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদবীৰ সেৱাৰ চৰ্তসমূহ ক্ৰমে সেই বাহিনীসমূহৰ সৈতে জড়িত আইনৰ দ্বাৰা বা আইনৰ অধীনত নিৰ্ধাৰণ কৰা হ'ব।"

স্পষ্টভাৱে ২৪৩ নং ধাৰাটো ভাৰতত আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদবীৰ সন্দৰ্ভত বিশেষ ব্যৱস্থা আছিল আৰু এই কথাত কোনো বিতৰ্ক নাই যে আপীলকাৰীজন নিম্ন পদবীৰ আছিল। গতিকে ধাৰা ২৪৩ অনুসৰি, নিম্ন পদবীৰ সেৱাৰ চৰ্তসমূহ আৰক্ষী

বাহিনীৰ সৈতে জড়িত অধিনিয়মসমূহৰ দ্বাৰা বা তাৰ অধীনত নিয়ন্ত্রিত হয় আৰু ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ কোনো ধৰণৰ প্রযোজ্যতা তেওঁলোকৰ ক্ষেত্রত নাই। ধাৰা ২৪৩-ৰ *নন অবষ্টাণ্টে* দফাই স্পষ্ট কৰি দিছে যে যিমানলৈকে ভাৰতত আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদসমূহ জড়িত হৈ আছে, ২৪৩ ধাৰা প্রযোজ্য হ'ব, ধাৰা ২৪০(৩)-কে ধৰি পূৰ্বৰ বিধানসমূহ নহয়। সেয়েহে আমাৰ মতামত যে ভাৰতৰ আৰক্ষী বাহিনীৰ অধীনস্থ পদবীৰ সৈতে জড়িত (নিঃসন্দেহে আপীলকাৰী যিটোৰ অন্তৰ্গত আছিল) ২৪৩ নং ধাৰাত উল্লেখ কৰা বিশেষ বিধানসমূহৰ প্রতি লক্ষ্য ৰাখি, ধাৰা ২৪০(৩)-ৰ কোনো প্রযোজ্যতা নাথাকিব। এই সন্দৰ্ভত আমি *উত্তৰ-পশ্চিম সীমান্ত প্রদেশ বনাম সুৰজ নাৰায়ণ আনন্দ* ([১৯৪৮] এফ.চি.আৰ. ১০৩.) গোচৰত অন্তঃ পৰিষদৰ ৰায়ৰ কথা উল্লেখ কৰিব পাৰো, য'ত ৰায় দিয়া হৈছিল যে ধাৰা ২৪৩-ৰ *নন অবষ্টাণ্টে* দফাই ভাৰতত আৰক্ষী বাহিনীৰ নিম্ন পদৰ ক্ষেত্রত ধাৰা ২৪০(২)-ৰ প্রয়োগ বাদ দিয়ে আৰু সেৱাৰ চৰ্তসমূহৰ ভিতৰত চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ অধিকাৰো অন্তৰ্ভুক্ত কৰে। সেই গোচৰটোৱে ধাৰা ২৪০(২)ৰ সৈতে জড়িত আছিল যদিও আমাৰ মতে একেটা যুক্তি ধাৰা ২৪০(৩)ৰ ক্ষেত্রতো প্রযোজ্য হ'ব। ইতিমধ্যে বিদ্বান জিলা ন্যায়াধীশে আঙুলিয়াই দিয়াৰ দৰে আপীলকাৰীক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ বহুদিনৰ পিছত ১৯৪৬ চনৰ ছেপ্টেম্বৰ মাহত ২৪০(৩) ধাৰাটোৰ বিষয়বস্তু আৰক্ষী নিয়মাৱলীত অনা হৈছিল আৰু সেয়েহে ই আপীলকাৰীৰ ক্ষেত্রত প্রযোজ্য নহ'ব। সেয়েহে তেওঁ অন্তঃ পৰিষদে আই.এম. লালৰ গোচৰত ব্যাখ্যা কৰা অনুসৰি ২৪০(৩) ধাৰাত দ্বিতীয়খন জাননীৰ অধিকাৰী নহ'ব: (*ভাৰতৰ উচ্চ আয়ুক্ত আৰু পাকিস্তানৰ উচ্চ আয়ুক্ত বনাম আই.এম. লাল* ([১৯৪৮] এফ.চি.আৰ. ৪৪) চাওঁক)। নতুবা আৰক্ষী নিয়মাৱলীৰ অধীনতো আপীলকাৰীক চাকৰিৰ পৰা বৰ্খাস্ত কৰাৰ সময়ত বৰ্তি থকাৰ দৰে এনে জাননীৰ প্রয়োজন নাছিল। সেই পৰিস্থিতিত উচ্চ ন্যায়ালয়ে গ্রহণ কৰা মতামত শুদ্ধ।

ৰি. (২)।

যিমানদূৰলৈকে আৰক্ষী নিয়মাৱলীৰ আৰ. ১৬.২৪-ৰ প্রাংগিক বিধানসমূহৰ উলংঘা জড়িত হৈ আছে, আমি দেখিবলৈ পাওঁ যে আপীলকাৰীয়ে উদ্দেশ্যৰ বাবে প্রাংগিক মাত্র তিনিটা নিৰ্দিষ্ট অভিযোগহে উল্লেখ কৰিছিল, যথা, (i) তেওঁক নিজৰ প্রতিৰক্ষাৰ বাবে পক্ষ ৰখাৰ সুযোগ দিয়া হোৱা নাছিল, (ii) তেওঁক বিবাদী পক্ষৰ সাক্ষীসকলক প্রতি-পৰীক্ষা কৰাৰ অনুমতি দিয়া হোৱা নাছিল, আৰু (iii) যে তেওঁৰ বিৰুদ্ধে উদ্ভৱ হোৱা পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল আৰু লিখিত বিবৃতি দাখিল কৰিবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল। এই সন্দৰ্ভত ক'বলৈ যথেষ্ট যে তেওঁক নিশ্চিতভাৱে নিজৰ সুৰক্ষাত পক্ষ দাখিল কৰাৰ সুযোগ দিয়া হৈছিল যদিও তেওঁ নিজেই ইয়াৰ সুবিধা লোৱা নাছিল। উচ্চ ন্যায়ালয়ে পোৱাৰ দৰে এইটোও দেখা যায় যে সাক্ষীসকলক আপীলকাৰীয়ে সবিস্তাৰে প্রতি-পৰীক্ষা কৰিছিল আৰু সামগ্রিকভাৱে তেওঁৰ বিৰুদ্ধে উদ্ভৱ হোৱা পৰিস্থিতিৰ বিষয়ে ব্যাখ্যা কৰিবলৈ দিয়া হোৱা নাছিল বুলি দেখুৱাব পৰা একো নাই। সেয়েহে আমি উচ্চ ন্যায়ালয়ৰ সৈতে একমত যে আদালতৰ হস্তক্ষেপৰ আহ্বান জনাবলগীয়াকৈ নিয়মাৱলীৰ ইমান গুৰুতৰ উলংঘা হোৱা নাই।

ৰি. (৩)।

এই সম্পৰ্কত আৰক্ষী অধিনিয়মৰ উপ-ধাৰা ২৯ আৰু ৩৫-ৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰা হৈছে। ২৯ নং ধাৰাত আৰক্ষী বিষয়াৰ কৰ্তব্যত অৱহেলা আদিৰ শাস্তিৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছে আৰু দণ্ডাধীশৰ দোষী সাব্যস্ত হ'লে শাস্তিৰ পৰিসৰ নিৰ্ধাৰণ কৰা হৈছে। ৩৫ নং ধাৰাত আৰক্ষী আইনৰ অধীনত কনিষ্টবল পদবীৰ ওপৰৰ আৰক্ষী বিষয়াৰ বিৰুদ্ধে কি দণ্ডাধীশে অভিযোগ বিচাৰ কৰিব পাৰে তাৰ সংজ্ঞা দিয়া হৈছে আৰু এনে দণ্ডাধীশ প্রথম শ্রেণীৰ দণ্ডাধীশ হ'ব লাগিব। এই ধাৰাসমূহে ক'তোৱেই বিভাগীয় অনুসন্ধান বহিৰ্ভুক্ত নকৰে। এইবোৰে মাত্র এটা কথাই উল্লেখ কৰিছে যে য'ত আৰক্ষী আইনৰ অধীনত শাস্তিযোগ্য অপৰাধ কনিষ্টবলৰ পদবীৰ ওপৰৰ আৰক্ষী বিষয়াই সংঘটিত কৰে আৰু আদালতে বিচাৰ কৰিব লাগে, তেনে অপৰাধ প্রথম শ্রেণীৰ দণ্ডাধীশলৈ যাব লাগে। কিন্তু তাৰ অৰ্থ এইটো নহয় যে আৰক্ষী আইনৰ অধীনত আৰক্ষী বিষয়াৰ বিৰুদ্ধে গোচৰ চলোৱাটোও সম্ভৱ হোৱা বিষয়ৰ সন্দৰ্ভত কোনো বিভাগীয় তদন্ত কৰিব নোৱাৰিব। এই বিতৰ্কটোতো কোনো শক্তি নাই আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা

ইয়াক নাকচ কৰা হৈছে। সেয়েহে আপীলটো বিফল হয় আৰু ইয়াৰ দ্বাৰা খাৰিজ কৰা হয়, কিন্তু এই গোচৰৰ পৰিস্থিতিত আমি খৰচৰ ক্ষেত্ৰত কোনো আদেশ দিয়া নাই।

আপীল খাৰিজ কৰা হৈছে।

###########